

Lớp Phật Pháp Buddhaddhamma

Môn học: Thắng Pháp Abhidhamma

Bài học ngày 10.2.2022

Bài 58.

Chương VII. TOÁT YẾU TÂM NGOẠI LỘ (Vīthimuttacittasaṅgaha)

Giải Về 12 Hạng Người (Puggalabheda)

Mười hai hạng người là:

1. Duggati-ahetukapuggala (người khổ vô nhân)
2. Sugati-ahetukapuggala (người lạc vô nhân)
3. Dvihatukapuggala (người nhị nhân)
4. Tihatukapuggala (người tam nhân)
5. Sotāpattimaggapuggala (người đạo nhập lưu)
6. Sakadāgāmimaggapuggala (người đạo nhất lai)
7. Anāgāmimaggapuggala (người đạo bất lai)
8. Arahattamaggapuggala (người đạo ứng cúng)
9. Sotāpattiphalapuggala (người quả nhập lưu)
10. Sakadāgāmi-phalapuggala (người quả nhất lai)
11. Anāgāmi-phalapuggala (người quả bất lai)
12. Arahattaphalapuggala (người quả ứng cúng)

Người Khổ vô nhân (*duggati ahetukapuggala*) gọi tắt là người khổ cũng được, vì hạng người này bao giờ cũng có tâm hữu phần là tâm quan sát quả bất thiện (luôn luôn là tâm vô nhân). Hạng người này có tâm hữu phần quả bất thiện vô nhân bởi đã tục sinh bằng thứ tâm ấy. Đây là chúng sanh địa ngục, ngạ quỷ, Atula và bàng sanh.

Người lạc vô nhân (*sugati-ahetukapuggala*), là hạng người do tục sinh bằng tâm quan sát quả thiện thọ xả (vô nhân) và có tâm hữu phần là tâm ấy. Không thể gọi tắt là người lạc, vì người lạc (*sugatipuggala*) bao gồm cả 11 hạng người (ngoài người khổ). Bởi cũng có hạng người lạc hữu nhân nên gọi đây là người lạc vô nhân để phân biệt. Người lạc vô nhân thân như loại khuyết tật bẩm sinh (đui, điếc, câm, ngu ngơ, vv...), người lạc vô nhân thân tiên thiên cỗi thấp thì kém phước không hưởng được thiên lạc.

Người nhị nhân (*dvihetukapuggala*) là hạng người tục sinh bằng tâm đại quả ly trí, tâm hữu phần bình nhật cũng là thứ tâm ấy; Người nhị nhân thuộc hơn loại và chư thiên dục giới. Người nhị nhân vì thiếu trí nên trong kiếp sống ấy dù cố gắng cũng không đắc pháp thượng nhân (thiền và đạo quả), chỉ tạo duyên lành cho kiếp khác thôi.

Người tam nhân (*tihetukapuggala*) là hạng người tục sinh và hữu phần thuộc tâm đại quả hợp trí, tâm quả thiền sắc giới và tâm quả thiền vô sắc giới; Người tam nhân cõi dục giới là thân hơn loại và chư thiên, người tam nhân cõi sắc và vô sắc là phạm thiên. Người tam nhân ngay trong kiếp sống ấy nếu nỗ lực tu tập sẽ đắc pháp thượng nhân (thiền và đạo quả), do đó người tam nhân có hai hạng là phạm tam nhân (*tihetukaputhujanapuggala*) và thánh tam nhân (*tihetukāriya-puggala*). Trong 12 hạng người kể đây thì người tam nhân nên hiểu là phạm tam nhân.

Người đạo nhập lưu (*sotapattimaggapuggala*) là chỉ ngay sát na sơ đạo mà người tam nhân chứng đắc, đây cũng gọi là người sơ đạo (*paṭhamamaggapuggala*).

Người đạo Nhất lai (*sakadāgāmmimaggapuggala*) là chỉ ngay sát na tâm nhị đạo mà vị Tu đà hườn chứng đắc, đây cũng gọi là người nhị đạo (*dutiyamaggapuggala*).

Người đạo Bất lai (*anāgāmmimaggapuggala*) là chỉ ngay sát na tâm tam đạo mà vị Tư đà hàm chứng đắc, nên cũng gọi là người tam đạo (*tatiyamaggapuggala*).

Người đạo ứng cúng (*Arahattamaggapuggala*) là chỉ ngay sát na tâm tứ đạo mà vị A na hàm chứng đắc, nên cũng gọi là người tứ đạo (*catutthamaggapuggala*).

Người quả Nhập lưu (*sotāpattiphala*) hay cũng gọi là người sơ quả (*paṭhamaphala*), là người đã đắc quả Tu đà hườn; kể từ sát na sơ quả khởi lên sau tâm sơ đạo cho đến sát na tâm khiết hóa (*vodāna*) trước tâm nhị đạo, thời gian ấy gọi là người Sơ quả.

Người quả Nhất lai (*sakadāgāmmiphala*) hay cũng gọi là người Nhị quả (*dutiyaphala*), là người đã đắc quả Tư đà hàm; Kể từ sát na nhị quả khởi lên sau tâm nhị đạo cho đến sát na tâm khiết hóa trước tâm tam đạo, thời gian ấy gọi là người Nhị quả.

Người quả Bất lai (*Anāgāmmiphala*) hay cũng gọi là người Tam quả (*tatiyaphala*), là người đã đắc quả A na hàm; kể từ sát na tâm tam quả khởi

lên sau tâm tam đạo cho đến sát na tâm khiết hóa trước tâm tứ đạo, thời gian ấy gọi là người Tam quả.

Người quả Ứng Cúng (*Arahattaphalapuggala*), cũng gọi là người Tứ quả (*catutthaphalapuggala*) là người đã đắc quả A la hán; Kể từ sát na tâm tứ quả khởi lên sau tâm tứ đạo cho đến khi viên tịch Níp bàn, thời gian ấy gọi là người Tứ quả.

Bốn Người Đạo chỉ tồn tại một sát na khi chứng đạo tuệ; Ba người quả hữu học tồn tại cho đến khi tâm đạo khác sanh khởi; Người tứ quả tồn tại cho đến khi viên tịch.

Bốn người Đạo và bốn người quả đều là người tam nhân (*tihetukapuggala*). Tám hạng này là bậc thánh (*ariyapuggala*); Người khổ vô nhân, người lạc vô nhân, người nhị nhân và người tam nhân chưa đắc đạo quả là người phạm (*puthujjanapuggala*).

• NGƯỜI CÓ MÁY TÂM

1. Người khổ vô nhân (*duggati ahetukapuggala*) chỉ hiện hữu ở cõi khổ dục giới; Hạng người này bình nhật có được 37 tâm là: 12 tâm bất thiện, 17 tâm vô nhân (trừ tâm sinh tiểu), 08 tâm thiện dục giới.

2. Người lạc vô nhân (*sugati ahetukapuggala*) chỉ hiện hữu ở cõi dục Nhân loại và Tứ đại thiên vương. Hạng người này bình nhật có được 41 tâm là: 12 tâm bất thiện, 17 tâm vô nhân (trừ tâm sinh tiểu), 08 tâm thiện dục giới, 04 tâm đại quả ly trí.

3. Người nhị nhân (*dvihetukapuggala*) chỉ hiện hữu ở bảy cõi vui dục giới (cõi Nhơn loại và sáu cõi thiên tiên); Hạng người này bình nhật cũng có được 41 tâm như người lạc vô nhân.

4. Người phạm tam nhân (*tihetukaputhujjanapuggala*) hiện hữu ở 21 cõi phạm vui hữu tâm (tức là 31 cõi trừ 5 cõi thánh tịnh cư, 4 cõi khổ và 1 cõi vô tướng). Người phạm tam nhân trong 7 cõi vui dục giới có được 45 tâm là: 12 tâm bất thiện, 17 tâm vô nhân (trừ tâm sinh tiểu), 8 tâm đại thiện và 8 tâm đại quả; Nếu có đắc thiên thiện đạo đại thì cộng thêm hơn 45 tâm. Người phạm tam nhân trong 10 cõi sắc giới phạm hữu tướng thì có được 30 tâm là: 10 tâm bất thiện (trừ 2 tâm sân), 11 tâm vô nhân (trừ cặp tử thức, cặp thiết thức, cặp thân thức, và tâm sinh tiểu), 1 trong 5 tâm quả sắc giới; Nếu có đắc thiên thiện đạo đại thì cộng thêm hơn 30 tâm. Người phạm tam nhân trong bốn cõi vô sắc thì có được 20 tâm là: 10 tâm bất thiện (trừ 2 tâm sân), 1

tâm khai ý môn, 8 tâm đại thiện, 1 trong 4 tâm quả vô sắc giới; Nếu có đắc thiên thiện vô sắc thì cộng thêm hơn 20 tâm.

5. Người nhập lưu đạo (*sotāpattimaggapuggala*) chỉ là sát na tâm sơ đạo. Người sơ đạo chỉ có mặt trong 17 cõi phạm vui ngũ uẩn (7 cõi vui dục giới, 3 cõi sơ thiên, 3 cõi nhị thiên, 3 cõi tam thiên và 1 cõi quảng quả).

6. Người Nhất lai đạo (*sakadāgāmimaggapuggala*) chỉ là sát na tâm nhị đạo. Người nhị đạo có mặt trong 21 cõi phạm vui hữu tâm (17 cõi phạm vui ngũ uẩn và 4 cõi tứ uẩn vô sắc).

7. Người Bất lai đạo (*Anāgāmimaggapuggala*) chỉ là sát na tâm đạo. Người Tam đạo cũng có mặt trong 21 cõi phạm vui hữu tâm như người nhị đạo.

8. Người Ứng cúng đạo (*Arahattamaggapuggala*) chỉ là sát na tâm tứ đạo. Người Tứ đạo có mặt trong 26 cõi vui hữu tâm là thêm 5 cõi thánh tịnh cư.

9. Người Nhập lưu quả (*Sotāpattiphala*) có mặt trong 21 cõi phạm vui hữu tâm. Bạc Nhập lưu ở bảy cõi vui dục giới bình nhật có được 41 tâm là: 4 tâm tham ly tà kiến, 2 tâm sân, 1 tâm si phóng dật, 17 tâm vô nhân (trừ tâm sinh tiểu), 8 tâm đại thiện, 8 tâm đại quả và 1 trong 5 tâm sơ quả; Nếu đắc thiên thiện đạo đại thì cộng thêm hơn 41 tâm. Bạc nhập lưu trong 10 cõi sắc phạm ngũ uẩn bình nhật có được 26 tâm là: 4 tâm tham ly tà kiến, 1 tâm si phóng dật, 11 tâm vô nhân (trừ cặp tỷ thức, cặp thiết thức, cặp thân thức và tâm sinh tiểu), 8 tâm đại thiện, 1 trong 5 tâm sơ quả, 1 trong 5 tâm quả sắc giới; Nếu có đắc thiên thiện đạo đại thì cộng thêm hơn 26 tâm. Bạc Nhập lưu trong cõi vô sắc giới bình nhật có được 16 tâm là 4 tâm tham ly tà kiến, 1 tâm si phóng dật, 1 tâm khai ý môn, 8 tâm đại thiện, 1 trong 5 tâm sơ quả, 1 trong 4 tâm quả vô sắc; Nếu có đắc thiên thiện vô sắc nữa thì cộng thêm hơn 16 tâm.

10. Người Nhất lai quả (*sakadāgāmi*) có mặt trong 21 cõi phạm vui hữu tâm. Bạc Nhất lai trong cõi vui dục giới cũng được 41 tâm, trong cõi sắc giới phạm ngũ uẩn cũng được 26 tâm, trong cõi vô sắc giới cũng được 16 tâm, tất cả đều giống như người Nhập lưu quả.

11. Người Bất lai quả (*Anāgāmi*) có mặt ở 26 cõi vui hữu tâm. Bạc Bất lai trong cõi vui dục giới bình nhật có được 39 tâm là: 4 tâm tham ly tà kiến, 1 tâm si phóng dật, 17 tâm vô nhân (trừ tâm sinh tiểu), 8 tâm đại thiện, 8 tâm đại quả, 1 trong 5 tâm tam quả; Nếu có đắc thiên thiện đạo đại thì cộng thêm hơn 39 tâm. Bạc Bất lai trong cõi sắc giới hữu tướng bình nhật có được 26 tâm là: 4 tâm

tham ly tà kiến, 1 tâm si phóng dật, 11 tâm vô nhân (trừ cặp tỷ thức, cặp tiệt thức, cặp thân thức, tâm sinh tiểu), 8 tâm đại thiện, 1 trong 5 tâm quả sắc giới (trong cõi tịnh cư thì nhất định chỉ 1 tâm quả ngũ thiên), 1 trong 5 tâm tam quả; Nếu có đắc ngũ thiên sắc và vô sắc thì cộng thêm. Bạc Bất lai trong cõi vô sắc bình nhật có được 16 tâm là 4 tâm tham ly tà kiến, 1 tâm si phóng dật, tâm khai ý môn, 8 tâm đại thiện, 1 trong 5 tâm tam quả, 1 trong 4 tâm quả vô sắc; Nếu có đắc thiên thiện vô sắc thì cộng thêm.

12. Người Ứng cúng quả (*Arahattaphalapuggala*) có mặt ở 26 cõi vui hữu tâm. Bạc Ứng cúng (A la hán) trong cõi vui dục giới bình nhật có được 35 tâm là: 18 tâm vô nhân, 8 tâm đại quả, 8 tâm đại tố, và 1 trong 5 tâm tứ quả; Nếu có đắc thiên tố đạo đại thì cộng thêm. Bạc Ứng cúng trong cõi sắc giới hữu tướng bình nhật có được 22 tâm là: 12 tâm vô nhân (trừ cặp tỷ thức, cặp tiệt thức, cặp thân thức), 8 tâm đại tố, 1 trong 5 tâm quả sắc giới, 1 trong 5 tâm tứ quả; Nếu có đắc thiên tố đạo đại thì cộng thêm. Bạc Ứng cúng trong cõi vô sắc bình nhật có được 11 tâm là: 1 tâm khai ý môn, 8 tâm đại tố, 1 trong 4 tâm quả vô sắc, 1 tâm tứ quả ngũ thiên; Nếu có đắc thiên tố vô sắc thì cộng thêm.

• TÂM SANH THEO NGƯỜI NÀO

A. Tâm sanh theo một hạng người:

- 5 tâm sơ đạo chỉ sanh theo người Sơ đạo
- 5 tâm nhị đạo chỉ sanh theo người Nhị đạo
- 5 tâm tam đạo chỉ sanh theo người Tam đạo
- 5 tâm tứ đạo chỉ sanh theo người Tứ đạo
- 5 tâm sơ quả chỉ sanh theo người Sơ quả
- 5 tâm nhị quả chỉ sanh theo người Nhị quả
- 5 tâm tam quả chỉ sanh theo người Tam quả
- 5 tâm tứ quả, tâm sinh tiểu, 8 tâm đại tố, 9 tâm tố đạo đại chỉ sanh theo hạng người Tứ quả.

-

B. Tâm sanh theo bốn hạng người:

- 9 tâm thiện đạo đại sanh theo bốn hạng người là: người phạm tam nhân, ba người quả hữu học.

- 4 tâm tham ly tà kiến và 1 tâm si hoài nghi sanh theo bốn hạng người là: người khổ, người lạc, người nhị nhân, người phàm tam nhân.

C. Tâm sanh theo năm hạng người:

- 4 tâm đại quả hợp trí, 9 tâm quả đáo đại sanh theo năm hạng người là: phàm tam nhân và bốn bậc thánh quả.

D. Tâm sanh theo sáu hạng người:

- 2 tâm sân sanh theo sáu hạng người là: bốn hạng phàm nhân, và hai bậc thánh quả thấp (Nhập lưu và Nhất Lai).

E. Tâm sanh theo bảy hạng người:

- 4 tâm tham ly tà kiến, 1 tâm si phóng dật, 8 tâm đại thiện sanh theo bảy hạng người là: bốn hạng phàm nhân và ba bậc thánh quả hữu học.
- 4 tâm đại quả ly trí sanh theo bảy hạng người là: ba hạng phàm lạc và bốn bậc thánh quả.

F. Tâm sanh theo tám hạng người:

- 17 tâm vô nhân (trừ tâm sinh tiểu) sanh theo tám hạng người là: bốn hạng phàm nhân và bốn bậc thánh quả.

Điều đã nói và sắp nói

Bài đã học:

Bài 57. Chương VII. TOÁT YẾU TÂM NGOẠI LỘ (Vīthimuttacittasaṅgaha)
Tổng Quan

Bài học tiếp theo:

Bài 59. Chương VII. TOÁT YẾU TÂM NGOẠI LỘ (Vīthimuttacittasaṅgaha)
Giải Về 31 Cõi (Bhūmibheda)

Biên soạn giáo trình: Tỳ kheo Tuệ Siêu